Turkish Studies Social Sciences

Volume 14 Issue 6, 2019, p. 2955-2980

DOI: 10.29228/TurkishStudies.36861

ISSN: 2667-5617

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ *Received/Geliş:* 03.09.2019

✓ *Accepted/Kabul:* 25.12.2019

📅 *Report Dates/Rapor Tarihleri:* Referee 1 (19.12.2019)-Referee 2 (22.12.2019)

This article was checked by iThenticate.

KIRIKHAN İLÇESİ'NDE KIRSAL YERLEŞMELERİN KURULUŞ YERİ SEÇİMİNDE ETKİLİ OLAN COĞRAFİ FAKTÖRLER

*Reyhan Rafet CAN**

ÖZ

Kırıkhan ilçesi, Akdeniz Bölgesi'nin Adana Bölümü sınırları içerisinde bulunmaktadır. İdari bakımdan Hatay iline bağlı olan ilçenin yüzölçümü 715 km²'dir. Araştırma sahası kuzeyde Hassa ilçesi, kuzeybatıda Payas ilçesi, batıda İskenderun ilçesi, güneybatıda Belen ve Kumlu ilçeleri, doğuda ise Suriye Devleti ile komşudur. Araştırma sahasındaki köy yerleşmelerinin sayısı 57'dir. Bu köylerin büyük çoğunluğu tek parçalı yani bir mahalleden meydana gelmiştir. Tarım topraklarının bulunduğu alanlarda yoğunluk kazanan 57 köyün 33'ünde idari alanda tek yerleşme ünitesi vardır. Geri kalan 24 yerleşmenin idari alanı ise birden fazla mahalle, mezra, yayla ve çiftlik yerleşmeleri oluşturmaktadır. Bu tür yerleşmeler topoğrafik yapının engebeli olduğu yüksek kesimlerde yer alır. Bu çalışma, Kırıkhan ilçesindeki yerleşmelerin kuruluş yeri seçiminde etkili olan coğrafi faktörlerin belirlenmesi ve analizi amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde sahanın konumu, sınırları doğal, beşeri ve ekonomik özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümünde Kırıkhan ilçesi sınırları içinde bulunan kırsal yerleşmelerin kuruluş yeri özellikleri yerleşme coğrafyası açısından değerlendirilmiştir. Yerleşme en geniş anlamda dünyanın her yerinde bulunan en ilkel ev kümelerinden, en yüce yapılarına kadar, bütün binaların tamamı olarak tanımlanabilir Yerleşme Coğrafyası ise yerleşmelerin konumlarını (sit ve situasyon), yoğunluklarını, fizyonomi (büyüklüklerini, plan ve sky-linelerini), fonksiyon ve kökenlerini araştırır. Yerleşme, insanoğlunun tarihin her döneminde gerçekleştirdiği en önemli faaliyetlerden birisidir. İnsan ve doğa arasındaki ilişki yerleşmelerin ortaya çıkmasına, konumlarının belirlenmesine, ekonomik faaliyetlerinin oluşmasına neden olan şartlardan bazılarıdır.

* Dr. Öğr. Üyesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Kadirli Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi Coğrafya Bölümü.,
E-posta: canreyhanrafet@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Kırıkhan ilçesi, yerleşme coğrafyası, doğal beşeri ve ekonomik faktörler, yerleşme, kırsal yerleşme, coğrafi faktörler.

GEOGRAPHICAL FACTORS IN THE KIRIKHAN DISTRICT IN THE CHOICE OF THE LOCATION OF RURAL SETTLEMENTS

ABSTRACT

Kırıkhan district is located within the borders of Adana Section of the Mediterranean Region. The administrative area of the district of Hatay is 715 km². The research area is adjacent to Hassa district in the north, Payas district in the northwest, İskenderun district in the west, Belen and Kumlu districts in the southwest and Syrian State in the east. The number of village settlements in the research area is 57. The majority of these villages consisted of one-piece neighborhood. In 33 of the 57 villages, which are concentrated in areas where agricultural land is located, there is only one settlement unit in administrative area. The administrative area of the remaining 24 settlements consists of more than one neighborhood, hamlet, plateau and farm settlements. This type of settlements are located in high areas where the topographic structure is rugged. The aim of this study is to determine and analyze the geographical factors that affect the location of the settlements in Kırıkhan district. In the first part of the study, information is given about the location, boundary natural, human and economic characteristics of the site. In the second part, the location of the rural settlements in Kırıkhan district were evaluated in terms of settlement geography. The settlement can be defined as the whole of all the buildings, from the most primitive house clusters found in all parts of the world to the most sublime buildings. Explores. The settlement is one of the most important activities of human beings in every period of history. The relationship between man and nature is one of the conditions that lead to the emergence of settlements, determination of their position and the formation of economic activities.

STRUCTURED ABSTRACT

The aim of this study is to determine and analyze the geographical factors that affect the location of the settlements in Kırıkhan district. In the first part of the study, information is given about the location, boundary natural, human and economic characteristics of the site. In the second part, the location of the rural settlements in Kırıkhan district were evaluated in terms of settlement geography. Kırıkhan District is located within the borders of Adana Section of the Mediterranean Region. The research area is adjacent to Hassa District in the north, Payas District in the northwest, İskenderun District in the west, Belen and Kumlu District in the southwest and Syrian State in the east. The altitude of the district is 715 km² and it is surrounded by mountainous belts rising above 2262 m. It is possible to come across geological formations from Paleozoic to the end of the Quaternary. The research area is hot and dry in summers and cool and rainy in winters. According to the measurements of Kırıkhan Meteorological Station, the average annual temperature of the field is

19.1°C and the annual rainfall is 522.6 mm. the total number of frosty days is 6.7.

Karasu Stream, the most important river of the district, originates in the eastern Gaziantep province, Nurdag district Kartal Mountains 1429 m. and 1795 m. born from small creeks. In the study area, zonal, azonal and introzonal soil groups are distributed. As a result of the destruction of forest cover in the lower parts of the field, scrub plant community, pine, oak, fir, Taurus cedar forests are found in places where the elevation increases.

According to 2018 ADNS results, the population of Kırıkhan district is 115196. 50.3% of the population was made up of men and 49.7% was made up of women. There are 1 city, 57 villages, 40 hamlets and 3 highland settlements in the research area. While the main livelihood of the people in rural settlements is based on agriculture and animal husbandry, Kırıkhan city is the most developed place in terms of trade and industry. While agricultural products such as cotton, corn, carrot and melon are grown on the alluvial soil of the Amuq Plain, agriculture has been replaced by livestock activities in sloping fields where elevation has increased. The site, which is located on an important crossroads in terms of transportation in every period of history, still maintains this feature today. Besides its natural and human tourism potential, Kırıkhan district, which is a faith center, is an important attraction center with its touristic values.

This study, which is effective in the selection of the location of settlements in Kırıkhan district, is examined in monographic style according to regional geography principles. In this research, natural environment characteristics in the first part, human environment characteristics in the second part, economic structure of the field are discussed in the third part and the sub-titles related to these issues are tried to be explained. In the last part of the study, the problems and solutions that are directly related to the field investigated are discussed.

At each stage of the research, the basic principles of thought, distribution, connection and causality principles of geography were considered. In the research, firstly literature search has been made by considering the basic research methods of geography, and a database has been established by providing relevant sources and publications. After the resource search, the most important part of the geographical thought, the trip-observation method, was applied. In this context, all of Kırıkhan city and rural settlements were visited. During these studies, questionnaires were prepared and interviews covering various topics were conducted.

Research field 1/100000 scale GCM of the drawing of maps related to Turkey topographical maps of Kırıkhan 036, O37, P36, 1/25000 scale with P37 layouts Kırıkhan O36C4, O36C3, O36C1, O36C2, O37D1, O37D4, P37A1, P36B2 and P36B1 die from, The land and land use maps were drawn from the Land Resource Soil Inventory of the General Directorate of Rural Services in Hatay Province. In addition to these, census statistics of SIS / TURKSTAT, climate data from Hatay Meteorological Station and DGCA between 1940 and 2015, observation station data, bulletins and reports of surface and ground waters of DSI and EIEI, field reports and publications.

In addition, data on health, education, agriculture and animal husbandry, forestry and tourism were obtained from the relevant district directorates. In the last stage of the study, the information and materials obtained by various methods were evaluated according to the basic principles of geography and the writing phase was completed. In this process, the connections between the subjects were shown in tables and figures in order to strengthen the expressions and to facilitate the expression, and photographs of the research area were also used.

The most important factors determining the agricultural activities in villages settlements in Kırıkhan district are topography, water resources, land availability and climate. While productive agricultural products are grown in areas where the land is not rugged, local people are engaged in agriculture as well as animal husbandry in areas where the land is rugged. The villages located next to the water channels and the creek bed are engaged in fishing activities and frog breeding. These two fields of activity bring additional income sources to the people living in the village settlements established around wetlands. In recent years, in order to improve greenhouse activities in the field, the relevant institutions and organizations of the state have started to increase their income sources by cooperating with the people living in the villages

Keywords: Kırıkhan district, settlement geography, natural human and economic factors, settlement rural settlement, geographical factors.

1.Giriş

Yerleşme en geniş anlamda dünyanın her yerinde bulunan en ilkel ev kümelerinden, en yüce yapılarına kadar, bütün binaların tamamı olarak tanımlanabilir (Tunçdilek, 1986:8). Yerleşme Coğrafyası ise yerleşmelerin konumlarını (sit ve situasyon), yoğunluklarını, fizyonomi (büyüklüklerini, plan ve sky-linelerini), fonksiyon ve kökenlerini araştırır (Denker, 1977:1). Yerleşme, insanoğlunun tarihin her döneminde gerçekleştirdiği en önemli faaliyetlerden birisidir. İnsan ve doğa arasındaki ilişki yerleşmelerin ortaya çıkmasına, konumlarının belirlenmesine, ekonomik faaliyetlerinin oluşmasına neden olan şartlardan bazılarıdır.

İnsanların barınma ihtiyacına karşılık ortaya çıkmış olan ilk yerleşmeler için en önemli unsur suyun varlığı ve savunmaya elverişliliğidir. Araştırma sahasında yerleşmenin tarihi geçmişi daha önce ifade edilmişti. Kısaca değinecek olursak sahadaki ilk yerleşmeler MÖ.3000 yılına dayanmaktadır. Akat, Hurri, Hitit ve Pers akınları ile kısa süreli yerleşmeler olduğu sahaya Romalılar, Bizanslılar, Emeviler, Abbasiler, Selçuklu ve Osmanlı Devleti de hâkim olmuştur. Osmanlı Devleti zamanında Halep Sancağına bağlı bir kaza durumunda bulunan Kırıkhan, Fransızların 1918-1939 yılları arasındaki yönetimleri sırasında ise bir kaza durumundaydı. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin çıkardığı yasa ile 29 Haziran 1939 tarihinde Hatay anavatan topraklarına katılmış, Kırıkhan da 7 Temmuz 1939 yılında Hatay iline bağlı ilçe statüsünü almıştır (Türkmen, 1937:108).

Geçmişten günümüze yerleşmenin kesintisiz devam ettiği araştırma sahasında, eski uygarlıklardan kalan çok sayıda höyük, mağara, mozaik kalıntıları ve tarihi eserler bulunmaktadır. Hatay il merkezinin doğu-kuzeydoğusunda, Reyhanlı ilçesinin 17-18 km. batısında, Asi Nehri'nin 1,5 km. doğusunda yer alan Tell-Atçana höyüğü üzerinde yapılan kazılarda 17 kültür katı olduğu ortaya çıkarılmıştır (Güldirek, 2006:22). Tell-Atçana höyüğü dışında Reşatlı, Dedeçınar, Koyuncu ve Güzelce höyükleri araştırma sahasında bulunan diğer ören yerleridir. Kırıkhan ilçesi sınırları içerisinde bulunan Ceylanlı köyü çevresinde yer alan Beş Kızlar Mağarası'nda taşa oyulmuş resimlerin çok eski dönemlerde yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu mağara dışında yine aynı köyde Harap

Bağı Mağarası ile Yılanlı köyünde Domuz Mağarası Roma Döneminden kalma olduğu için önem taşır. İncirli köyünde 1996 yılında bir mahallelinin bahçesinde bulunan mozaik MS. IV. yüzyıla aittir. Kurt Dağları'nın eteklerinde, Amik Ovasına hâkim, Suriye sınırına yakın bir noktada bulunan İncirli köyündeki mozaikli alan iki odadan oluşmaktadır. Zemini mozaik döşeli olan iki odadan birisinde 3 figürlü, iki geometrik panel diğer odada ise iki figürlü mozaik panel bulunmaktadır. Yukarıda ismi geçen tüm arkeolojik kalıntılar, tarihi eserler ve höyükler sahada yerleşmenin çok eskiye dayandığı ve kesintisiz olarak devam ettiğinin bir göstergesidir.

Kırıkhan MÖ.3000 yılından başlayarak günümüze kadar yerleşmenin kesintiye uğramadığı bir sahadır. Yerleşme üzerinde coğrafi şartlar, rölyef gibi morfolojik unsurlar, ulaşım şartları, iklim, su kaynakları, bitki örtüsü ve tarımsal arazinin verimliliği etkilidir. Sahanın batı ve kuzeybatı kesimlerinde yerleşmeyi kesintiye uğratan temel faktörler eğim ve yükseltidir. Amanos Dağları'nın bulunduğu bu kesimde yerleşme sayısı sınırlıyken, sahanın doğu ve güneyindeki arazilerin neredeyse tümünde yerleşmeler yayılmış durumdadır. Kırıkhan kenti 2015 yılı itibariyle toplam nüfusu 78293 olup araştırma sahasının en büyük yerleşmesi özelliğini taşır.

Araştırma sahasında kırsal yerleşmelerin ortaya çıkmasında doğal ve beşerî unsurlar etkilidir. Su kaynakları, tarım arazilerinin verimi, geleneksel yaşam tarzı, iklim ve topoğrafya şartları etkili olmuştur. Bunun yanı sıra yerleşmeye müsait alanların coğrafi engellerle parçalanmış olması, köy sınırları içerisinde yaşayan insanların birbirleriyle münasebetleri ile karayoluna yakın olma isteği köy ve bu köye bağlı mahalle yerleşmelerinin ortaya çıkmasında etkili olmuştur (Koday, S, 2000:111). Sahadaki yerleşmelerin büyük bir kısmı toplu dokulu köyler şeklindedir. Topoğrafya şartlarının uygun olduğu, sahada düz ve eğimin artmadığı, tarım topraklarının verimli, su kaynaklarının bol olduğu sahalarda toplu yerleşmeler görülmektedir. Tarımsal verimin düştüğü, su kaynaklarının azaldığı sahalarda kırsal yerleşme sayısı azalırken eğim ve yükseltinin yerleşmeye imkân vermediği alanlarda kırsal yerleşme yerine çiftlik veya mezra yerleşmesi görülmektedir.

2.Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Bu çalışmada Kırıkhan ilçesinde kırsal yerleşmelerin kuruluş yeri seçiminde etkili olan coğrafi faktörleri tespit ederek bu özelliklerin doğal ortamla-insan arasındaki etkileşimin coğrafyanın temel prensipleri doğrultusunda analiz ve sentezlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın her aşamasında coğrafya ilminin temel düşünce ilkeleri olan dağılım, bağlantı ve nedensellik ilkeleri göz önüne alınmıştır. Araştırmada coğrafyanın temel araştırma metotları gözetilerek, öncelikle literatür taraması yapılmış, ilgili kaynaklar ve yayınlar temin edilerek veri tabanı oluşturulmuştur.

Araştırma sahası ile ilgili haritaların çiziminde Harita Genel Komutanlığının 1/100000 ölçekli Türkiye Topoğrafya Haritasının Kırıkhan O36, O37, P36, P37 paftaları ile 1/25000 ölçekli Kırıkhan O36C4, O36C3, O36C1, O36C2, O37D1, O37D4, P37A1, P36B2 ve P36B1 paftalarından, toprak ve arazi kullanım haritaları Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Hatay İli Arazi Varlığı Toprak Kaynağı Envanterinden, fonksiyon alanlarının kullanım haritaları ise Kırıkhan Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü'nün sayısallaştırılmış imar planı haritaları ArcGIS (9.2) Map programı esas alınarak çizilmiştir.

3. Araştırma Sahasının Konumu, Sınırları ve Başlıca Özellikleri

Kırıkhan ilçesi, Akdeniz Bölgesi'nin Adana Bölümü sınırları içerisinde bulunmaktadır. İdari bakımdan Hatay iline bağlı olan ilçenin yüzölçümü 715 km²'dir. Araştırma sahası kuzeyde Hassa ilçesi, kuzeybatıda Payas ilçesi, batıda İskenderun ilçesi, güneybatıda Belen ve Kumlu ilçeleri, doğuda ise Suriye Devleti ile komşudur. Sahanın idari sınırı, genel olarak çoğu yerde doğal sınırlarla da çakışmaktadır. Bu durum coğrafi incelemeleri kolaylaştırmıştır (Harita 1.).

Sahanın batı ve kuzeybatısı, yükseltisi yer yer 2000 m.nin üzerine çıkan dağlık arazilerden oluşmaktadır. Amanos Dağları, sahanın batı ve kuzeybatı sınırını oluştururken, Kurt Dağları sahanın

doğu sınırını oluşturur. Dağlık ve yüksek tepeler, araştırma sahasının batı ve doğu ucunda, kuzey-kuzeydoğu, güney-güneybatı istikametinde uzanır. Amanos Dağları'nda en yüksek tepeler kuzeyden güneye doğru yaklaşık 614-2262 m.ler arasında değişen yükseltilere sahiptir. Sahanın kuzeyinde kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanan Amanos Dağları'nı oluşturan üniteler, kuzeyden-güneye doğru Kaya Tepe 614 m. Yassı Tepe 309 m. Sivri Tepe 1667 m. Bozkaya Tepe, Çağsak Tepe 1643 m. Horoz Tepe 217 m. Kepir Tepe ve Kepez Tepe'den 734 m. oluşmaktadır. Araştırma sahasının doğu yarısındaki en engebeli kısımlarını oluşturan Kurt Dağları'nda ise üniteler Bostan Tepe 395 m. Perişankalesi Tepesi 280 m. Tofburnu Tepesi 269 m. ile Kurtbaba Tepesi'dir.

Araştırma sahasındaki en yaşlı jeolojik birim olan Paleozoikteki yüzeylenmeler Orta Kambriyen (Akadiyen) yaşlı kayalarla temsil olunur. Bu birim alttan-üstte doğru Eğrek formasyonu, Karayüce kalkeri ve Mekersin formasyonunu içerir. Bu formasyonların üzerine önemli bir çökeltme boşluğundan sonra Üst-Kretase Koniasiyen-Kampaniyen gri renkli dolomitik kireç taşları bunların üzerine ise bölgenin alakton birimi olan ofiyolitler gelir. Ofiyolitlerin üzerine transgresif olarak Üst-Kretase (Üst Masristiyen)- Paleosen kireçtaşları çökeler ve bu çökeltme Alt Eosen kadar devam eder. Önemli çökeltme boşluğundan sonra yarı denizel ortamdan, karasal ortama geçiş gösteren Miyosen kayaları örter. Miyosen kayaları, konglomera, mikrokonglomera, kumtaşı, killi kireçtaşı ve kumtaşı arakatlı marnlardan oluşur. Bütün bu birimlerin üzerini Kuvaterner birimleri örter. Kuvaterner birimleri traverten ve alüvyonlardan oluşur (Ersoy, 1984:1).

Karasu Çayı ilçenin en önemli drenaj ağını meydana getirmektedir. Kaynağını Gaziantep ili, Nurdağ ilçesinin doğusunda Kartal Dağları (1429 m) ile batısında bulunan Akdağ'dan (1795 m) doğan küçük derelerden alan bu akarsu, araştırma sahasında birçok dere ve çay ile birleşmektedir. Sahanın batısında kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanan dağlardan doğan çok sayıda dere ve çayın kuzey-güney yönünde akışı kuzeyden başlayarak şu şekildedir; Körmenlik Dere, Cehennem Dere, Örgün Dere, Arılık Dere, Harlı Dere, Ballı Dere, Derin Dere, Oluk Dere, Koca Dere, Kuzgun Dere, Çakıllı Dere, İncirli Dere, Yuvalı Dere, Bağ Dere, Kepez Dere ile Delibekirli Çayı'dır. Araştırma sahasının doğusunda dağlık ve engebeli sahada kuzeyden-güneye Çağalı Dere, Şerşep Dere ile Sucu Dere bulunmaktadır.

Kırıkhan ilçesinde yazları sıcak ve kurak, geçiş mevsimleri belirgin, kışları serin ve yağışlı geçen Akdeniz iklimi hâkimdir. Planeter faktörler, yükselti ve coğrafi unsurlar iklim elemanları üzerinde belirleyici unsurlardır. Kırıkhan Meteoroloji İstasyonunun 1975-2015 yılları arasındaki ölçümlerine göre, yıllık sıcaklık ortalaması 19,1°C olarak gerçekleşirken, en düşük ortalama sıcaklık 8°C'dir, yıllık toplam yağış miktarı ise 522,6 mm.dir. Sahada genellikle en fazla yağış Aralık 105,6 mm. ile Ocak 93,2 mm. en az yağış ise Temmuz 0,9 mm. ve Ağustos 0,3 mm. aylarında meydana gelmektedir. Sahada etkili olan rüzgârların esme sayıları ve yönleri incelendiğinde hâkim rüzgâr yönünün SW ile NW yönünde olduğu görülmektedir. Akdeniz Yağış Rejiminin etkili olduğu sahada kış mevsimi çok yağışlı, yaz mevsimi ise yağışların en az olduğu dönemdir. Sonbaharın ortalarına doğru başlayan yağış kış aylarında en yüksek değerine ulaşmaktadır. THORNWHAİTE metoduna göre sahada D B'4 s2 b'3 olarak sembolize edilen *Yarı kurak dördüncü dereceden mezotermal kış mevsiminde çok kuvvetli su fazlası olan denizel şartlara yakın iklim tipi* hüküm sürmektedir.

Bitki örtüsü olarak Akdeniz-Flora Bölgesi sınırları içinde yer alan sahada Asıl Akdeniz kuşağı vejetasyonu, Akdeniz dağ kuşağı vejetasyonu, yüksek dağ stepleri vejetasyonuna ait bitki topluluklarına rastlamak mümkündür. Yükselti kademesine göre çamlar (Pinus Brutia, Pinus Halepensis ve Pinus Pinaster) ile daima yeşil bazı bitkiler (Quercus ilex, Quercus coccifera, zeytin ağacı, defne, mersin, zakkum), bazı step ve maki türleri, iğnelilerden bazı köknarlar ve dağlık sahalarda görülen sedirler ile servi ağacı bitki örtüsünü karakterize eder. Araştırma sahasında büyük toprak gruplarından Zonal, Azonal ve İntrazonal toprakları bulunmaktadır. En verimli tarım toprakları Amik Ovası ve çevresindeki alüvyal topraklar ile kahverengi orman topraklarıdır.

Kırıkhan ve yakın çevresinin tarihi, Hatay ilinin tarihi geçmişi ile benzerlik göstermektedir. Araştırma sahası ve çevresinde MÖ. 3000 dolaylarından başlayarak Hurri, Hitit, Asur, Pers, Roma, İslam Uygarlıkları, Eyyubiler, Memlûklüler Bizans, Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluğu gibi çeşitli devlet ve uygarlıklar hâkim olmuş ve varlığını devam ettirmişlerdir. Roma döneminde sosyal ve kültürel açıdan önemli bir yere sahip olan saha, Osmanlı Devleti döneminde Halep vilayetine bağlı bir nahiye durumundaydı. Cumhuriyetin ilanından önce Fransızlar tarafından işgal edilmiş ancak 1939 yılında Hatay Devleti'nin anavatanına katılması ile birlikte Kırıkhan da işgalden kurtulmuştur.

Kırıkhan ilçesinin toplam nüfusu 2015 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre 108918'den oluşmaktaydı. İlçe nüfusu 1940 yılında 20542 iken, 1975 yılında 68260'a çıkmıştır. Düzenli olarak artan nüfus 1990-2000 periyodunda azalmış, 2000-2015 yılları arasında tekrar artmıştır. Nüfusun %71,8'i Kırıkhan kentinde, %28,2'si ise kırsal yerleşmelerde yaşamaktaydı. Toplam nüfusun %50,3'ünü erkekler, %49,7'sinde kadınlar meydana getirmiştir. Araştırma sahasında 2015 yılı itibarıyla ilçe merkezi konumunda bulunan 1 kent, 57 köy, 40 mezra, 3 yayla yerleşmesi bulunmaktaydı. Kırsal yerleşmeler tarım topraklarına bağlı olarak verimli tarım arazilerinin çevresinde toplanmıştır. Verimli tarım arazilerinden uzaklaştıkça köy sayısı azalmaktadır. Kent ile Amik Ovası tabanını çevreleyen yamaçlarda nüfus yoğunlaşırken, eğitim ve yükseltinin arttığı kesimdeki kırsal yerleşmelerde geçim kaynaklarının sınırlı, tarım arazilerinin verimsiz ve işlenememesinden dolayı göçler meydana gelmektedir.

Ekonominin tarım ve hayvancılığa dayandığı ilçede arazilerin %60,9'u ekili dikili arazilerden oluşmaktadır. Sahanın alçak kesimlerinde tarım ve hayvancılık birlikte yapılırken, yüksek kesimlerde orman alt sınırına yakın köylerde hayvancılık halkın temel geçim kaynağını oluşturur. Amik Ovası tabanında ve aşınım yüzeylerinde mısır, buğday, patates, soğan, marul, havuç, domates, bezelye, biber gibi sebze türleri ile meyve yetiştirilirken, dağlık alanlarda yonca, korunga ve fiğ yetiştirilmektedir. Hayvancılık tarım arazilerinin az yer kapladığı dağlık kesimlerde halkın birincil ekonomik gelir kaynağıdır. İlçede 2015 yılında toplam hayvan sayısının %87,8'i küçükbaş, %12,1'i büyükbaş, %0,1'ise yük ve çeki hayvanlarından oluşmaktaydı. Hayvancılık faaliyetlerinde koyun yetiştiriciliği ön planda olup, koyundan sonra sayıca en fazla yetiştirilen hayvan türü sığırdır. Otlak ihtiyacının artmasına ve orman alanlarının tahrip olmasına rağmen küçükbaş hayvan sayısının %33,2'sini kıl keçisi oluşturmaktadır.

Harita 1: Kırıkhan İlçesi'nin Lokasyon Haritası.

Tarım ve hayvancılık dışında halkın temel geçim kaynaklarından bir diğeri olan ticaret faaliyetleri Kırıkhan kentinde toplanmıştır. Kentin sosyo-ekonomik açıdan gelişmiş olması, ticari faaliyetlerde etki etmiştir. Kırıkhan, doğuya uzanan ticaret yollarının Akdeniz'e geçiş sahası olarak yüzyıllarca kervanların kullandığı İskenderun-Halep, Antakya-Kahramanmaraş yollarının kesiştiği bir yerleşim merkezi olmuştur. Günümüzde ana yolların güzergâhı üzerinde bulunan Kırıkhan çok

eski devirlerden beri ekonomik yapı içerisinde ticari faaliyetlere sahne olmuştur. İlçede sanayi kuruluşları daha çok çırçır, pres ve zeytinyağı üzerine kurulmuştur. Atölye tipi sanayi gelişmiş iken, büyük ölçekli modern sanayi tesisleri de bulunmaktadır.

Kırıkhan elverişli konumu itibarıyla tarihin her döneminde oldukça iyi ve gelişmiş bir ulaşım ağına sahipti. Eski dönemlerde konumundan dolayı sık sık ziyaret edilen Kırıkhan, Antakya-Kahramanmaraş ve İskenderun-Halep yollarının kesiştiği noktada çoksa sayıda hanın bulunduğu bir konaklama merkezi olarak bilinirdi. Doğal ve beşerî unsurlar açısından zengin olan araştırma sahasında 1. derece koruma altında bulunan höyükler, tarihi evler, kaleler, köprüler, mozaik alanlar bulunmaktadır. Doğal ve beşerî unsurların yanı sıra Bayezid-i Bistami Hazretlerinin türbesi saha sınırları içerisinde yer almaktadır.

4. Konumlarına Göre Köyler

Geçmişten günümüze insanlar yaşam alanlarını seçerken büyük çoğunluğunun doğal unsurları dikkate alarak yerleştiği bilinmektedir. Doğal unsurlar içinde yer alan yeryüzü şekilleri, hidrografya, iklim, toprak tipleri gibi özellikler kırsal yerleşmeleri olumlu veya olumsuz şekilde etkilemiştir. Bunun yanı sıra herhangi bir bölge veya yöredeki coğrafi çevre şartlarının insan hayatı üzerindeki etkisini en iyi yansıtan olgulardan biriside kırsal yerleşmelerin kuruluş yerleridir. Çünkü kırsal yerleşmelerin kuruluş yerleri ve konumları asırlar süren bir arayışın sonunda belirmiştir (Arıncı, 1997:173).

Araştırma sahasındaki kırsal yerleşmelerin tarihleri çok eski döneme kadar uzanmaktadır. Tarihi kaynaklarda Darb-ı Sak olarak geçen kalenin etrafında sahadaki ilk yerleşme çekirdekleri oluşmuştur. Kırsal yerleşmeler içerisinde bulunan Bektaşlı 1926 yılında, Çiloğlanhöyüğü 1935 yılında, Delibekirli 1865 yılında, Demirkonak 150 yıl önce, Kaletpe 1915 yılında, Karacağıl 170 yıl önce, Karataş 1930 yılında, Reşatlı 1900 yılında ve Yılanlı 1880 yılında kurulmuş olan bazı kırsal yerleşmelerdir. İsmi geçen kırsal yerleşmelerin kuruluş tarihlerinin çok eski tarihlere kadar dayanması sahanın uzun yıllar yerleşmeye açık olduğunu da göstermektedir. Topoğrafik şartlar, tarımsal arazi varlığı ve hidrografik özellikler kırsal yerleşmelerin kuruldukları yer ve konumlarının belirlenmesinde etkili olan etmenlerdir. Bunun yanı sıra tarımsal faaliyetler için daha alçak ve az eğimli yüzeylerin olduğu sahalarda kırsal yerleşmenin yeri seçilirken, eğimin arttığı, tarımsal faaliyetlerin azaldığı ve daha çok hayvancılık faaliyetlerinin yapıldığı sahalarda kırsal yerleşme sayısı azdır.

Kırsal yerleşmeler 5 farklı jeolojik birim üzerinde kurulmuştur. Bu jeolojik birimler ova, vadi, sırt ve yamaç, dağlık alanlar ve etekte kurulmuş yerleşme şeklinde sınıflandırılır. Sahadaki 57 kırsal yerleşmenin 36'sı yani %63,1'i Ova yüzeyinde kurulmuştur. Burada kurulan yerleşmeler su kaynakları açısından zengin, tarımsal araziden en iyi ve en çok verim ve gelir elde edilecek şekilde konumlandırılmıştır. Verimli tarım arazilerinin çevresinde kurulan yerleşmeler Torun, Muratpaşa, Attutan, Reşatlı, Kodallı, Mahmutludur. Alüvyal düzlük yerleşmelerinde halkın birincil geçim kaynağı tarım, ikincil geçim kaynağı ise hayvancılıktır. Bu yerleşmelerde tarımsal arazilerden daha çok verim alabilmek için Muratpaşa, Çiloğlanhöyü gibi köylerin çevresine su bentleri kurulmuştur.

Tablo 1: Kırıkhan İlçesi'ndeki Köylerin Kuruldukları Jeomorfolojik Ünitelere Göre Dağılışı

Yerleşmelerin Konumları	Köy Sayısı	%'si
Ova Yüzeyinde Kurulanlar	36	63,1
Sırtlar ve Yamaçlarda Kurulanlar	7	12,2
Vadi Tabanı Düzlüğü	5	8,7
Dağlık Alanlarda Kurulanlar	5	8,7
Etekte Kurulanlar	4	7,3
Toplam	57	100

Kaynak: Hatay İli Köy Envanteri Etüdü ve Yerinde Yapılan Tespitler.

Ova yüzeyinde kurulmuş en önemli yerleşmelerden birisi Yalangoz'dur. Geçim kaynakları tarım ve hayvancılık olan bu köylerin toplam nüfusu 1008'dir. Yalangoz Alüvyal düzlük içerisinde kurulmuş yerleşmeler içinde stratejik bir öneme sahiptir. Bu köye yakın Kürk Nasır Tepesi'nde yönleri Suriye'ye çevrili uçaksavar ve füze rampaları bulunmaktadır. Ova yüzeyinde kurulmuş bir diğer önemli yerleşmede Topboğazı'dır. Antakya-Gaziantep karayolu ile Adana, Mersin, Kahramanmaraş gibi illere ulaşım Topboğazı köyünün çevresindeki karayolundan sağlanmaktadır.

Fotoğraf 1. Ova Yüzeyinde Kurulmuş Olan Çataltepe Köyü'nden Bir Görünüm.

Araştırma sahasında köylerin 4'ü yani %7,3'ü etekte bulunurken yamaçta kurulmuş yerleşme sayısı 7'dir. Bu tür yerleşmeler düzlük sahanın bittiği hafif eğimli arazilerin başladığı yerde bulunmaktadır. Düzlük sahanın bulunduğu alanda tarımsal faaliyetler yapılırken hafif eğimin başladığı yerlerde tarımın yanı sıra küçükbaş hayvancılıkta yapılmaktadır. Etekte kurulan yerleşmelerin yükseltisi fazla olmadığından dolayı iklim koşulları sert değildir. İklim koşullarının sert olmaması yerleşmelerin kurulmasına imkân verirken tarımsal faaliyetlerin yapımına da olanak sağlamıştır. Araştırma sahasında Taşoluk, Karataş, Kurtuluşoğuksu ve İncirli köyleri etekte kurulmuş yerleşmelerdir. Bu yerleşmelerden olan Kurtuluşoğuksu 1994 yılında belde statüsüne geçmiş ancak 2014 yılında değişen 6603 sayılı yasa ile tekrar kırsal yerleşme haline gelmiştir. Verimli tarım alanlarına sahip olan köylerin yüksek kesimlerine tahıl ekilmekte ve teraslama yolu ile bağcılık yapılmaktadır. Kırıkhan ilçesinde etek üzerinde kurulan bir diğer yerleşmede İncirli'dir. Kurt Dağları eteğinde bulunan bu köyde Nebulli ve Delibeko aşiretlerine mensup insanlar yaşamaktadır.

Fotoğraf 2. Etek Üzerinde Kurulmuş Olan İncirli Köyü'nden Bir Görünüm.

Hatay'da Gazella Gazella (Hatay Dağ Ceylanı) İncirli köyü kırsalında yaşamını sürdürmektedir. Ceylan üretme ve koruma çiftliğinin bulunduğu İncirli aynı zamanda Suriye-Türkiye sınır hattında bulunan yerlerden birisidir. Geçim kaynakları tarım ve hayvancılığa dayanan köyün toplam nüfusu 451'dir. Köy arazisinin elverişli olması hayvancılık için büyük bir avantajdır.

Sahadaki 57 köyden 7'si yani %12,2'si sırt ve yamaçlarda kurulmuştur. Sırt ve yamaçlarda kurulmuş olan kırsal yerleşmeler Arkıtça, Başpınar, Çamseki, Delibekirli, Karacağil, Kurtlusarımazı ve Gültepedir. Sırt ve yamaçlar ulaşımın zor, tarımsal faaliyet sahalarının az ve konut yapımının sınırlandırıldığı yerlerdir. Kurtlusarımazı sırt ve yamaçta kurulan kırsal yerleşmelerdendir. Bu köyde evlerin büyük bir kısmı taştan yapılmıştır. Köyün Fenk Mahallesi'nde Frenklerden kalma tarihi kaleye ait kalıntıların çok azı günümüze kadar ulaşmıştır. Sırt ve yamaçta kurulan bir diğer yerde Karacağildir. Tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yapıldığı köyde zeytin yetiştiriciliği son derece gelişmiş olup önemli bir geçim kaynağıdır. Burada okaliptüs, dut, nar, portakal, ceviz, meşe, incir ve harnup ağaçları bulunur. Arpalı ve Ağcık adlı iki mahallesi bulunmaktadır. Arpalı mahallesinde bulunan sakız ağacı tarihi özelliğinden dolayı koruma altına alınmıştır. Arpalı ve İkiztepe höyükleri mahallenin en önemli iki tarihi kalıntısı arasında yer alır. Arpalı Höyük Kırıkhan-Hassa karayolunun 1 km. uzağında Arpalı Mahallesi'ndedir. Yılanlı, Adalar, Kalekamberli, Aygırgözü ve Karamankaşı vadi tabanı düzlüklerinde kurulmuş yerleşmelerdir. Vadi tabanı yerleşmeleri sahadaki yerleşmelerin 8,7'sini oluşturmaktadır. Bu düzlüklerde kurulmuş olan yerleşmeler birkaç derenin birleştiği ve

vadinin genişlediği sahalarda yoğunlaşmış olan bu yerleşmeler su kaynakları açısından oldukça zengindir. Yerleşme formu vadi uzanışı ile paralellik gösteren yerleşmelerden birisi Yılanlı'dır.

Fotoğraf 3. Vadi Tabanı Düzlüklerinde Kurulmuş Olan Yılanlı Köyü'nden Bir Görünüm.

Yılanlı, Delibekirli'ye bağlıyken 1963 yılından ayrılıp ayrı bir köy haline gelmiştir. Köy arazisinin olduğu sahada yaban domuzlarının varlığından dolayı köylüler tarla tarımı yerine meyvecilik faaliyetleriyle uğraşmaktadır. Yılanlı'ya 7 km. uzaklıkta bulunan Çataloluk Yaylası çınar ağaçlarının çevrelediği, temiz içme suyunun aktığı, çeşitli kuş ve av hayvanlarının bulunduğu eşsiz güzelliklere sahip bir yerdir. Bu köy içerisinde bulunan Domuz Mağarası'nda Roma Dönemi'nden kalma kaya mezarları bulunur. Aynı mağara yakınında eski dönemlere ait bir kilise kalıntısı da vardır. Amanos Dağları'nın vadi yatağında kurulan bu köyün çevresindeki kırsal alanda birçok av hayvanı yaşamaktadır.

Gök kenarında kurulmuş ve su kaynakları açısından zengin olan kırsal yerleşmelerden bir diğeri de Kamberlikaya'dır. Sarıcalı aşiretinden üyelerin yaşadığı köy, Gölbaşı'nın kuzeydoğusunda kurulmuştur. Temel geçim kaynağı tarla tarımına dayansa da köy halkı Gölbaşı Gölü'nden balık avcılığı da yapmaktadır. Sahadaki köylerin 5'i yani %8,7'si dağlık alanda kurulmuştur.

Fotoğraf 4. Su Kaynakları Açısından Zengin Olan Adalar Köyü'nden Bir Görünüm.

Dağlık veya ormanlık alanda kurulmuş olan yerleşmeler Alaybeyli, Balarmudu, Bektaşlı, Saylak ve Ceylanlıdır. Yerleşme sayısını kısıtlayan en önemli faktör yükselti, iklim ve ulaşım koşullarıdır. Ceylanlı dağlık alanda kurulmuş en büyük kırsal yerleşmedir. Köse Hasanlar, Karataş ve Ahmetçikler mahallelerinden oluşan Ceylanlı Alan ve Eşmişek yaylalarına da sahiptir. Bektaşlı mevkiindeki Sütü Mağara, Karacağil ve Ceylanlı köyleri sınırında bulunan İkizler Höyüğü, Eşmişek Yaylası'ndaki Harap Bağ Mağarası Ceylanlı'nın en önemli tarihsel, kültürel ve arkeolojik zenginliğidir. Bitki örtüsü gibi özellikler yerleşmeyi olumlu veya olumsuz şekilde etkilemiştir. İnsanoğlu doğal unsurları dikkate alarak, evlerini yapmış, ekonomik geçim faaliyetlerini bu unsurlara göre belirlemiştir. Bu döngü yüzyıllardır köy yerleşmelerinde devam etmiştir. Yerleşmelerinde köyün coğrafi konumu o köyün varlığı ve devamlılığı için önemli yer tutar. Bulunulan konuma göre ev tipi, yaşam özellikleri ve çeşitli faaliyetler belirlenir.

Fotoğraf 5. Orman Alt Sınırına Yakın Bir Konumda Kurulan Ceylanlı Köyü’nden Görünüm.

5. Yüzölçümü Büyüklüğüne Göre Köyler

Araştırma sahasında bulunan kırsal yerleşmelerin yüz ölçümleri Fransızlardan kalma tapu kadastro belgeleri ile Hatay Tapu ve Kadastro XII. Bölge Müdürlüğünden elde edilmiştir. Sahadaki ekonomik faaliyetlerin gelişmişlik düzeyi bir bölgenin sahip olduğu alan ile doğrudan ilgilidir. Kent yerleşmelerinde nüfus büyüklüğüne bağlı olarak kurulan yerleşim alanları, sanayi tesisleri sosyal ve kültürel yapılar o bölgenin yüzölçümü ile doğrudan bağlantılıdır. Kırsal yerleşmelerde ise köyün sahip olduğu tarımsal arazının yapısı ve büyüklüğü o yerin yüzölçümü ile ilişkilidir.

Kırsal yerleşmelerin yüzölçümünün büyük veya küçük olması o köyün ekonomik fonksiyonlarının gelişmişliği ile yakından ilişkilidir. Yüzölçümü büyük olan köyler verimli tarım arazileri sayesinde hızlı şekilde gelişirken yüzölçümü küçük olan yerlerde sadece o köyde yaşayan halkın nüfusunu besleyebilecek kadar ürün elde edilmektedir. Bu durum köyden-kentte göçün yaşanmasının önemli sebeplerden birisidir. Köy yerleşmelerinde yüz ölçümünün büyük veya küçük olmasının yanı sıra arazi varlığının yapısı da önemli bir konudur. Düz ve düze yakın tarımsal araziler tarımsal fonksiyonlar için uygunken taşlık, engebeli sahalar tarımsal fonksiyonlar için uygun değildir. Bu tür alanlarda halk meyvecilik, sebzeçilik veya farklı ekonomik fonksiyonlar oluşturarak gelir elde etmeye çalışmaktadır.

Kırıkhan ilçesinde 57 kırsal yerleşmenin toplam yüzölçümü büyüklüğü 34305 hektardır. Alanın toplam köy sayısına bölünmesiyle elde edilen köylerin ortalama yüzölçümü ise 601,8 hektardır. Toplam yüzölçümü büyüklüğüne göre köy yerleşmeleri incelendiğinde her yerde

yüzölçümünün aynı olmadığı görülmektedir. Araştırma sahasında 57 kırsal yerleşmenin 51'inin yüzölçümü 0-1000 ha alan arasında değişmektedir. Bu sonuç bize araştırma sahasında yer alan mahallelerin %67,8'i 0-1000 ha arasında yüz ölçüm büyüklüğüne sahip olduğunu göstermektedir. Yüzölçüm büyüklüğü 1001-1005 ha. alan arasında olan köy sayısı 3 olup toplam arazi miktarları 3800 ha.dır. Bunun yanı sıra 1500 ha alandan sonra sahada bulunan köy sayısı azalmaktadır. Sahada 1500-3000 ha alan arasında toplam 3 köy yerleşmesi bulunmaktadır (Tablo 2).

Tablo 2: Kırıkhan İlçesi'ndeki Köy Yerleşmelerinin Yüzölçümü Büyüklüklerine Göre Dağılımı.

Köy Yüzölçümü (ha.)	Köy Sayısı	%'si	Toplam Arazi Miktarı (ha)	%'si
0-500	31	55,3	9280	27,5
501-1000	20	32,9	14525	40,3
1001-1500	3	5,3	3800	11,2
1501-2000	1	1,7	1600	4,7
2001-2500	1	1,7	2100	6,2
2501-3000	1	1,7	3000	8,8
Toplam	57	100	33710	100

Kaynak: Tapu Kadastro Müdürlüğü verilerinden faydalanarak hazırlanmıştır.

Sahada bulunan bazı köylerin yüzölçümleri küçük olmasına rağmen nüfusları fazladır. Bu tür kırsal yerleşmeye en önemli örnek İçada'dır. Geçim kaynakları tarıma dayanan köylerde, zeytincilik ve nar yetiştiriciliği de yapılmaktadır. Amik Gölü'nün kurutulmasından önce ise halkın temel geçim kaynağı balıkçılıktı. Köyün en önemli tarihi kalıntısı İçada Höyüğü'dür. Yüz ölçümü büyük ancak nüfusu az olan kırsal yerleşme Torun'dur. Karasu Çayı'na yakın olmasından dolayı köyün tarımsal arazileri bu ırmağın suları ile sulanmaktadır. Oldukça verimli bir araziye sahip olan köyde pamuk, buğday, mısır ve havuç gibi tarımsal ürünler yetiştirilmektedir.

Araştırma sahasında 0-500 ha. yüzölçümü arasında bulunan köy yerleşmelerinin sayısı 31'dir. Bu yerleşmeler 9280 ha. alan kaplarken toplam yüzölçümü içerisinde %27,5'lik bir orana sahiptir. Belirtilen hektar aralığında bulunan yerleşmeler; Adalar, Arkıtça, Balarmudu, Başpınar, Çataltepe, Danaahmetli, Delibekirli, Demirkonak, Gültepe, Güventaş, İçada, İncirli, Kalekamberli, Kaletpe, Kamışlar, Kangallar, Karadurmuşlu, Karaelmaslı, Karamağara, Karataş, Kurtlusarımazi, Muratpaşa, Narlıhöpür, Özsoğuksu, Reşatlı, Saylak, Söğütlüöz, Sucu, Taşoluk ve Yılanlı'dır.

Kırıkhan ilçesinde kırsal yerleşmelerde 501-1000 ha. arasındaki alan en büyük yüz ölçüm oranına sahiptir. Bu ha aralığının toplam yüzölçüm büyüklüğü 13930 ha. olup toplam alan içerisinde %41,3'lük orana denk gelmektedir. Bu hektar aralığında Aktutan, Alaybeyli, Aygırgölü, Bekraşlı, Çamsarı, Çamseki, Ceylanlı, Çiloğlanhöyüğü, Dedeçinar, Güzelce, İlkpınar, Karacağıl, Karamankaşı, Kodallı, Mahmutlu, Özkızılkaya ve Yalangoz köyleri bulunur. Bu yerler geniş yüzölçümüne sahip olmalarının yanı sıra ekonomik faaliyet kolları açısından da gelişmiş durumdadır.

Araştırma sahasında 1001 ha. alandan sonra kırsal yerleşme sayısında azalma görülmektedir. Torun, Topboğazı ve Kızılkaya 1001-1500 hektar arasında bulunan yerleşmelerdir. Topboğazı geniş yüzölçümüne sahip arazi üzerinde kurulmuştur. Belen geçidinin altında Antakya-Kırıkhan yol ayrımının batısında yer alan bu köyde tarımsal faaliyetler yaygın olarak yapılmaktadır. Camuzkışlası 1501-2000 ha. arasında yer alan tek kırsal yerleşmedir. Toplu yerleşme dokusunun görüldüğü bu köyde halkın büyük bir kısmı tarımsal faaliyetler ile uğraşmaktadır. Tarım dışında köyde içinde çok sayıda esnafa ait küçük dükkanlar bulunmaktadır. Bu da bize yerleşme alanı sınırları dâhilinde tarım dışında canlı ekonomik hayatın var olduğunu göstermektedir. Baldıran 2001-2500 ha alan arasında bulunurken, Kazkeli 2501-3000 hektar arasındadır. Bu köyün toplam yüzölçümü 3000 hektardır.

Araştırma sahasında yüzölçümü en büyük olan kırsal yerleşme Kazkeli'dir. Kırıkhan ilçesinin kuzeyinde düz bir alan üzerinde kurulan köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Verimli tarım arazilerinin bulunduğu bu köyde pamuk, buğday, mısır, kuru soğan ve kırmızı biber yetiştirilmektedir. Kazkelinden sonra Baldıran 2100 hektarlık alanı ile yüzölçümü büyük olan yerlerdendir. Burada geleneksel tarım ürünleri olan pamuk ve buğday yetiştirilmektedir. Bu ürünlerin dışında havuç zeytincilik ve mısır yetiştiriciliği son yıllarda gelişmeye başlamıştır. Karasu Kanalı ve Muratpaşa Deresi'nin suları Kazkeli'nin verimli tarım arazilerinin sulanmasında değerlendirilmektedir.

Sahada yüzölçümü en küçük olan kırsal yerleşme Karaelmaslı'dır. Toplam yüz ölçümü 20 hektar olan köyde halkının temel geçim kaynağı hayvancılık ve meyve yetiştiriciliğidir. Orman sahasına yakın bir alanda kurulan köy toprakları tarım yapmaya elverişli olmadığı için meyvecilik halkın temel geçim kaynağını oluşturmaktadır. Araştırma sahasında Karaelmaslı'dan sonra yüzölçümü en küçük olan kırsal yerleşme Taşoluk'tur. Toplam yüzölçümü 50 hektar olan köyün Amanos Dağları'nın Amik Ovası'na doğru uzanan sahalarında zeytincilik halkın temel geçim kaynağını oluşturmaktadır. Zeytincilik dışında nar, ceviz, portakal, limon, hurma, dut, yeni dünya ve incir yetiştirilmektedir. Toprakları verimli olmakla birlikte çok iyi planlanmış bir bağ, bahçe arazisine de sahiptir. İçme suyu ile köy topraklarının sulanmasında Ötkün ile Kocası Deresi'nin suyundan faydalanılmaktadır.

6. Yerleşme Dokusuna Göre Köyler

Köy tipleri kadar köylerin yapısı, yani köyü meydana getiren mesken, ambar ve ahırların tertip tarzı ile aralarındaki mesafeye göre sıkışık veya gevşek dokulu olmaları da yerleşme coğrafyası bakımından önem arz etmektedir (Göney, 1967:312). Yerleşmelerin toplu, gevşek veya dağınık dokulu olarak şekil yönünden üç gruba ayrılmasında dikkate alınan kriterler çok belirgin ve açık olmasına rağmen eğer konutlar bir arada inşa edilmişlerse toplu, birbirinden belli uzaklıkta inşa edilmişlerse dağınık ve ikisi arasında geçiş özelliği gösteriyorlarsa gevşek dokulu yerleşme olarak kabul edilirler (Doğanay, 1997:262). Köy yerleşmeleri dokularına göre ayrıldığında bazı yerleşmelerin tarihsel süreç içinde ana yollara biraz uzak vadi tabanlarına ve dağ eteklerinde kurulduğu görülmüştür. Bu yerleşmelerin vadi tabanlarında, dağ eteklerinde ve ana yollardan uzak kurulmasında güvenlik, korunma ve gelişme gibi faktörler etkili olmuştur (Arıncı, 1991:215).

Araştırma sahasındaki köy yerleşmelerinin dokuları incelendiğinde toplu dokulu yerleşme tipinin çoğunlukta, dağınık ve gevşek dokulu yerleşme tipine ise az rastlandığı görülmektedir. Kırsal yerleşmelerin dağınık, toplu ve gevşek doku tipi göstermesinde; su, toprak, topoğrafya, iklim, nüfus miktarı, tarihsel geçmiş, ulaşım ve ekonomik faktörlerin rolü bulunmaktadır. Kırıkhan ilçesindeki köy yerleşmelerinin %71,9 'u toplu (41 köy), %23,2'si dağınık (13 köy) ve %5,3'ü gevşek (3 köy) doku özelliği göstermektedir. (Tablo 3).

Tablo 3: Kırıkhan İlçesi'ndeki Köy Yerleşmelerinin Yerleşme Dokularına Göre Dağılım Oranı (2015).

Yerleşme Tipi	Köy Sayısı	%'si
Toplu Dokulu	41	71,9
Dağınık Dokulu	13	23,2
Gevşek Dokulu	3	5,3
Toplam	57	100

Sahadaki pek çok köyün toplu dokulu olmasında su kaynakları, topoğrafya şekilleri, yükselti, jeolojik yapı, toprak şartları, ulaşım koşulları ile beşerî unsurlar gibi faktörler etkilidir. Su kaynaklarının belirli alanlarda yoğunlaşması, yerleşmelerinde bu alanlara yakın kurulmasına sebep

olmuştur. Buna bağlı olarak su kaynakları açısından yetersiz ve geçirimli arazilerde kurulan köyler zamanla su kaynaklarının olduğu alanlara taşınmıştır. Temel geçim kaynağı tarıma dayalı köylerde suya olan ihtiyacın bir sonucu olarak yerleşmeler toplu dokulu olarak kurulmuştur. Danaahmetli, Torun, Mahmutlu, Topboğazı ve Delibekirli köyleri su kaynakları çevresinde kurulmuş toplu yerleşmelerdir. Su kaynaklarının yanı sıra tarım toprakları da yerleşme dokusu üzerinde etkili olan diğer bir unsurdur. Tarımsal arazileri verimli olan İçada, Kamberlikaya, Kazkeli, Çamsarı, Güventaşı ve Başpınar toplu dokuya sahip olan köylerdir. Başka bir ifade ile verimli tarım arazilerinin bulunduğu Amik Ovası çevresindeki yerleşmelerin çoğu toplu dokuludur (Fotoğraf 6.).

Fotoğraf 6. Toplu Dokulu Formda Kurulmuş Olan Delibekirli Köyü'den Bir Görünüm.

Sahanın kuzey ve kuzeybatısında bulunan ve çok yüksek olmayan tepelik sahalar üzerinde kurulan Balarmudu, Saylak, Dedeçınar, Taşoluk, Alibeyçağıllı, Kurtlusarımazi, Arkıtça, Kurtluoğuksu ve Karataş toplu dokulu köy yerleşmeleri şeklinde kurulmuştur. Doğal faktörler kadar olmasa da, beşerî faktörlerde yerleşmelerin toplu dokulu olmasında etkilidir. Aynı kan bağına sahip kişilerin ve yakın akrabalarının aynı köy veya yakınındaki köyde yaşama isteği, köylüler arasında farklı konularda yardımlaşma isteği yerleşmelerin toplu dokulu olmasında etkili olan beşerî faktörlerdir. Araştırma sahası önemli yolların kesiştiği bir kavşak noktasında bulunur. Ulaşım yerleşmenin dokusu üzerinde etkili olan unsurlardan birisidir. Antakya-Gaziantep karayolu güzergâhı üzerinde bulunan köyler ile Kırıkhan-Reyhanlı karayolu üzerinde bulunan Kızılkaya, Çiloğlanhöyüğü, Torun ve Mahmutlu toplu dokulu yerleşmelerdir.

Fotoğraf 7. Su Kaynakları Bakımından Zengin Olan ve Toplu Dokulu Formda Kurulmuş Olan Kamberlikaya Köyü’nden Bir Görünüm.

Sahadaki toplu köylerin yerleşmelerinin doku formları incelendiğinde yerleşmeler daire, yarım daire, oval, üçgen ve meydan gibi farklı şekillerdedir. Amik Ovası ve çevresinde kurulmuş olan Sucuköy, Özkızılkaya, Kazkeli, Başpınar, Torun, Mahmutlu, Reşatlı ve Çataltepe köyleri dairesel toplu yerleşme şeklindedir. Okul, cami, küçük iş yerleri ve ticarethanelerin yer aldığı meydan formundaki kırsal yerleşmeye en güzel örnek Kurtlusoğuksu ve Delibekirli’dir. Bu tür köylerde bakkal, köy kahvesi, okul, muhtarlık binası gibi yapılar meydana kurulmuştur. Merkezden çevreye doğru yayılan evlerin sayısı artmaktadır. Köydeki tüm sokaklar aynı zamanda köy merkezi olan meydana açılmaktadır. Yarım daire formunda kurulmuş olan yerleşmelere Arkıtça, Karataş, Kurtlusarımazi ve Karacağil örnek verilebilir. Bu yerleşmeler yükseltisi az olan yamaçlarda kuruldukları için evler yamaçtan ovaya doğru inşa edilmektedir. Yarım daire formundaki köylerin en belirgin özelliği yamaçlarda kurulmalarından dolayı tarım alanının sınırlı olmasıdır. Sahadaki oval şekilli yerleşmelere ise en güzel örnek Kızılkaya, Danaahmetli, Gölbaşı, Abalaklı’dır..

Harita 2: Kırıkhan İlçesi'ndeki Bazı Köy Yerleşmelerinin Dokuları.

Bu köylerin içerisinde veya çevresinden dere veya su kaynağının geçmesidir. Su kaynaklarından balıkçılık faaliyetlerinden yararlanıldığı gibi, tarımsal arazilerin sulanmasında da yararlanılmaktadır. Araştırma sahasında toplu dokulu köylerin yanı sıra dağınık dokulu köy yerleşmeleri de görülmektedir. Dağınık dokulu yerleşmelerin sayısı 13 olup toplam yerleşme dokusu içerisinde %23,2'lik bir orana sahiptir. Dağınık dokulu yerleşmelerin temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıkla yüksek sahalarda kurulmuş dağınık dokulu yerleşmelerde temel geçim kaynağı meyvecilik ve zeytin yetiştiriciliğidir (Alaybeyli). Bu yerleşmelerin alçak kesimlerinde kurulmuş köylerde su sorunu yaşanmazken, yükseltinin arttığı alanlarda su sorunu bulunmaktadır. Sahada gevşek dokulu yerleşme sayısı ise 3'tür. Bu yerleşme çeşidinde evler yol kenarında olabileceği gibi dere ve dere yatağına yakın alanlarda da olabilmektedir. Adalar, Yılanlı ve Karamankaşı köyleri gevşek dokulu yerleşme tipine örnek kırsal yerleşmelerdir. Sonuç itibarıyla araştırma sahasındaki kırsal yerleşmelerin büyük çoğunluğu toplu dokulu yerleşmelerdir. Yerleşmelerin toplu, dağınık ve gevşek bir doku özelliği göstermesinde doğal ve beşerî faktörlerin rolü etkili olmaktadır.

7. Yükselti Basamaklarına Göre Köyler

Yükselti, yerleşmelerin yoğunluğu üzerinde etkili olan faktörlerin başında gelir. Sahadaki yükselti basamakları çok kısa mesafeler dâhilinde 2262 m.ye çıkmaktadır. Yükselti kırsal yerleşmelerde yaşayan insanlar dâhil olmak üzere doğrudan etkili olan iklim, toprak ve bitki örtüsü gibi faktörleri etkileyen temel nedendir. Hemen hemen tüm orta iklim bölgelerinde alçak kesimlerin daha nüfuslu olmalarına karşın, yüksek kesimlerde nüfusun azalması yükseltinin nüfuslanma üzerindeki etkisinin en açık örneğidir (Sergün, 1994:5-17). Araştırma sahasının kuzey, batı ve doğu kesimi yükseltinin kademeli olarak arttığı, yerleşme sayısının yükselti faktörüne bağlı olarak sınırlandırıldığı, tarımsal faaliyetlerin zor ve su kaynaklarının az olduğu yerlerdir. Sahanın kuzey ve kuzeybatısında bulunan Amanos Dağları yükseltiye bağlı olarak nüfuslanmanın az olduğu yerlerin başında gelirken, sahanın güney güneybatı ve güneydoğu kesimindeki alanlar nüfuslanmanın yoğun olduğu yerlerdir (Harita 3).

Tablo 4: Kırıkhan İlçesi Nüfusunun Yükselti Kademelerine Göre Dağılımı

Yükselti Basamağı (m.)	Yerleşme Sayısı	Oranı %	Nüfus Miktarı	Oranı	Ortalama Nüfus Büyüklüğü
80-250	44	77,1	99476 (78293'ü Kırıkhan Kenti)	91,3	2260
251-500	10	17,5	8280	7,6	828
501-750	2	3,5	1023	0,9	511
751-1000	1	1,7	139	0,1	139
Toplam	57	100,0	108918	100,0	3738

Kaynak: D.İ.E., TÜİK., verileri ile topoğrafya haritalarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Kırıkhan ilçesinde kısa mesafelerde önemli farklılıklar gösteren yükselti değerleri farklı nüfuslanma kuşaklarının da oluşmasına sebep olmuştur. Bu kuşaklardan ilki toplam nüfusun %91,3'nün (99476) yaşadığı 80-250 m.ler arasındaki yükselti değerinde bulunur. Bu yükselti aralığı araştırma sahasının güneybatı, kuzeybatı ve güney yarısını kaplayan alçak plato yüzeyleri üzerinde kurulmuş yerleşmelerden oluşmaktadır. Belirtilen nüfus kuşağının yoğunlaşmasında çeşitli sebepler bulunmaktadır. Amik Ovası sahip olduğu verimli tarım arazileri, su kaynaklarının bol olması gibi sebeplerle çok sayıda kırsal yerleşmenin de bu ova çevresinde kurulmasına sebep olmuştur.

İlçede en yoğun nüfuslu alanı meydana getiren 80-250 m. yükselti aralığında 44 kırsal yerleşme ve Kırıkhan kenti konumlanmıştır.

Harita 3: Kırıkhan İlçesi Nüfusunun Yükselti Basamaklarına Göre Dağılışı.

Kırıkhan kenti dışında, 80-250 m. yükselti aralığında yaşayanların büyük çoğunluğun birincil geçim kaynağı tarım, ikincil geçim kaynağı ise hayvancılıktır. Bu yükselti kuşağında bulunan kırsal yerleşmelerin Kırıkhan kentine yakın olması, verimli tarım arazilerinin sulanabilmesi gibi faktörler sayesinde az göç vermektedir. Yükselti aralığında Kırıkhan kenti dışında, en yoğun nüfuslu yerleşme Camuzkışlası'dır. Camuzkışlası (2404) dışında Baldıran (1016), Gölbaşı (1481), Karadurmuşlu (1336) ve Yalangoz (1008) köyleri en fazla nüfusa sahip olan yerler olurken Attutan (92), Danaahmetli (103) ve Mahmutlu (101), 80-250 m.ler arasındaki yükselti kuşağında ez az nüfusa sahip olan yerleşmelerdir. Kırıkhan kenti 2015 yılı verilerine göre 78293 nüfusu ile bu kuşağın en fazla nüfuslanmış yeridir. Kırıkhan ilçesinin idari, ekonomik, sosyal, ticari, sanayi ve kültürel fonksiyonlarının gelişmiş olması nüfus üzerinde etkili olan en önemli unsurdur. Yükseltinin arttığı, hafif eğimli dağlık sahaların düzlük ovalar ile birleştiği 251-500 m. yükselti aralığında bulunan 10 yerleşmenin toplam nüfusu 8280'dir. Bu kuşakta en fazla nüfusu barındıran kırsal yerleşme Ceylanlıdır (1990). Ceylanlı sahip olduğu verimli tarım alanlarının yanı sıra, Alan ve Eşmişek gibi iki önemli yaylanın bu köy sınırları içinde bulunması nüfus artışında etkili olan unsurlardır. Ceylanlı'dan sonra Bektaşlı (822) ve Demirkonak (960) bu kuşakta en fazla nüfusa sahip olan yerleşmelerken Karaelmaslı (137), Taşoluk (192) ve Çamseki (204) ise en az nüfusa sahip olan yerlerdir. Yükseltinin arttığı 500 m.den sonra yerleşme sayısı ve nüfus giderek azalmaktadır. Bu yükseltiden sonra nüfusun azalmasında, yeryüzü şekilleri, iklim ve halkın geçim kaynaklarının azalması veya sınırlandırılması etkilidir.

Yüksek ve engebeli yamaçlar nüfusun dağılımını olumsuz yönde etkilerken tarımsal faaliyetler yerini tarım-hayvancılık faaliyetlerine bırakmaktadır. Araştırma sahasında 501-750 m. yükselti aralığında 2 kırsal yerleşme bulunmaktadır. Bu kuşak içerisinde bulunan Delibekirli (878) ve Yılanlı (145) köylerinin toplam nüfusu 1023'dir. Söz konusu yükselti kuşağı en az nüfus barındırmaktadır. Bu kuşağın diğer bir özelliği ise Delibekirli ve Yılanlı köylerinin ormana yakın ve birbirine yakın bir konumda kurulmaları şeklinde açıklanabilir. Kurtlusarımazi (139) ve Kurtlusoguksu (2119) köyleri 751-1000 m.ler arasında kurulmuş olan ve toplam nüfusu 2258 olan iki kırsal yerleşmedir. Kurtlusarımazi köyü 4 nüfus kuşağı içerisinde 139 kişilik nüfusu ile Attutan, Danaahmetli ve Mahmutlu ile birlikte en az nüfusa sahip yerleşmelerden birisidir. Köyün arazi yapısı ve eğim şartları tarımsal faaliyetleri sınırlandırırken konumlandığı yer tarımsal faaliyetlerden ziyade hayvancılık faaliyetlerinin yapılmasına olanak sağlamaktadır. Köyde keçi yetiştiriciliği dışında, badem, armut ve zeytin halkın diğer önemli gelir kaynaklarını oluşturmaktadır. Kurtlusoguksu köyü 4 nüfus kuşağı içerisinde 2119 ile en fazla nüfusa sahip olan kırsal yerleşmedir. Arazisinin büyük bir kısmı düz bir arazi üzerinde, bir kısmı ise Amik Ovası'nın Amanos Dağları'na doğru yükselmeye başladığı sahada bulunmaktadır. Tarım alanları verimli olan mahallenin, Amanos Dağları'na doğru engebeli ve yükseltinin arttığı kesimlerinde tahıl ekilmekte ve teraslama yolu ile bağcılık ve meyvecilik yapılmaktadır. Delibekirli köyünün geçim kaynaklarının başında meyve yetiştiriciliği ve hayvancılık faaliyetleri gelmektedir. Burada yetiştirilen nar, kayısı ve incir, köy dışında da tadı ve lezzeti ile tanınırlığı olan ürünlerdir. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği, köy arazisinin ormana yakın olması, Çatalokuk Yaylası'nın burada bulunması, tarım yapılabilecek arazinin az olması gibi sebeplerden dolayı gelişmiştir. Yılanlı, Delibekirli köyünde olduğu gibi Amanos Dağları'nda orman arazisine yakın bir alanda kurulmuştur. Tarımsal arazilerin sık sık yaban hayvanları tarafından tahrip edilen köylülerin temel geçim kaynağı meyve yetiştiriciliğidir.

8. Ekonomik Faaliyetlerine Göre Köyler

Kırsal yerleşmelerde insanlar yaşamlarını devam ettirebilmeleri, ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için ekonomik faaliyet döngüsü ile uğraşmaktadır. Bu yerleşmelerde ekonomik faaliyet kollarının şekillenmesinde iklim, yeryüzü şekilleri, toprak, su ve bitki örtüsü etkilidir. Köyler, temel ekonomik faaliyeti veya temel geçim kaynağı ekip biçmeye dayanan köyler, hayvancılığa dayanan köyler, meyve ve sebzeciliğe dayanan köyler şeklinde sınıflandırılır (Arınc,

1998:249). Ekonomik faaliyet temel alınarak yapılan bu sınıflandırma Kırıkhan ilçesinde bulunan kırsal yerleşmeler için uygundur çünkü sahadaki kırsal yerleşmelerin temel ekonomik yapısı tarım ve hayvancılık üzerine kurulmuştur. Yükselti ve eğimin artmadığı alçak sahalarda tarımsal faaliyetler yoğun şekilde yapılırken arazinin tarımsal faaliyetlere kısıtlı imkân verdiği eğim ve yamaçlarda tarımın yanı sıra hayvancılık faaliyetleriyle sebze ve meyve üretimi de yapılmaktadır. Oysa yükselti faktörüne bağlı olarak tarım ve sebzeçiliğin sınırlandığı veya yapılamadığı dağlık sahalarda kurulan köylerde halkın temel geçim kaynağı hayvancılıktır. Yükseltinin kademeli olarak arttığı kırsal yerleşmelerde ekonomik faaliyet kolları da çeşitlilik göstermektedir. Su kaynaklarının yeterli olması iklime bağlı tarımsal faaliyetlerin yapılmasını da olumlu yönde etkilemiştir. Kırıkhan ilçesinde 57 kırsal yerleşmeden 44 tanesi tarla tarımı ve hayvancılık (%77,1), 5 tanesi (%8,7) tarla tarımı, 3 tanesi (%5,2) meyvecilik ve 5 tanesi (%8,7) de hayvancılığı temel ekonomik faaliyet olarak yapmaktadır (Tablo 5).

Tablo 5: Kırıkhan İlçesinde Köy Yerleşmelerinin Temel (Primer) Ekonomik Faaliyetlere Göre Dağılımı (2015).

Ekonomik Faaliyet Türü	Köy Sayısı	%'si
Tarla Tarımı	5	8,7
Hayvancılık	5	8,7
Tarla Tarımı-Hayvancılık	44	77,1
Meyvecilik	3	5,2
Toplam	57	100

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü verileri ve yerinden yapılan tespitler.

Fotoğraf 8. Sahanın Güneydoğu Kesiminde Halkın Temel Geçim Kaynağı Pamuk Tarımıdır. (Özkızılkaya Köyü).

Sahada tarla tarımı-hayvancılık faaliyetleriyle uğraşan köy sayısı 44'dir. Tarımı temel ekonomik faaliyet olarak yapan kırsal yerleşmeler 80-300 m. yükselti aralığında bulunduğu ve sahanın tarım toprağı açısından zengin olan kesimlerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Verimli tarım arazisinin yanı sıra sulama imkânlarının yeterli olması, tarımsal ürün çeşitliliğini ve verimini arttırmıştır. Tarımsal arazilerin verimli, sulama ve gübreleme imkânlarının yeterli olduğu kırsal yerleşmelerde ekonomik değer getiren tarımsal ürünler geniş arazilere ekilmektedir. Birincil ekonomik faaliyetin tarla tarımının olduğu yerlerde nüfus fazlalığının yanı sıra bu yerler aynı zamanda sahanında zengin köyleri arasında sayılmaktadır. Kangallar, Baldıran, Abalaklı, Kazkeli, Mahmutlu, Danaahmetli köylerine ait arazilerde en çok ekilen ürünler pamuk, mısır, çeşitli sebze türleri ve meyvelerdir. Tarla tarımı ile uğraşılan kırsal yerleşmelerde halk ikincil faaliyet olarak hayvancılıkla uğraşmaktadır. Sahanın tarım toprakları açısından yetersiz olan köylerinde tarım tek başına köy nüfusunu besleyemez olduğundan dolayı hayvancılık faaliyetleri de önem kazanmıştır. Tarımsal faaliyetler sahanın düz olan alanlarında yapılırken tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin aynı anda yapıldığı yerler yükseltinin artmaya başladığı sahalar ile yamaçlarda bulunan köylerdir. Köylerde insanlar tarım topraklarından geçimini temin ederken hayvancılık daha çok ikinci planda kalarak halkın geçiminden ziyade ailelerin süt ve süt ürünleri ihtiyacını karşılamak amacıyla yapılmaktadır. Tarımın yanı sıra küçük ve büyükbaş hayvancılık kırsal yerleşmelerde yapılırken, Kaletepe, Camuzkışlası, Başpınar ve Sucu köylerinde tarım ürünleri içerisinde arpa, fiğ ve yonca gibi hayvancılığa yönelik ürünler de ekilmektedir.

Fotoğraf 9. Sucu Köyü'nde Geçim Kaynağı Hayvancılığa Bağlı Olan Aileden Bir Görünüm.

Tarla tarımı-hayvancılık ekonomik faaliyet içerisinde sebze yetiştiriciliği önemli yer tutar. Sahanın sahip olduğu uygun iklim koşulları sebze yetiştiriciliğine olanak sağlamıştır. Köy

yerleşmeleri içerisinde tarım-hayvancılık faaliyetleri ile birlikte sebzeçilik faaliyetlerinin yapıldığı yerler Danaahmetli, Demirkonak, Güzelce, Taşoluk, Kalekamberli, Karamankaşı ve Söğütlüz'dür. Tarla tarımı-hayvancılık ekonomik faaliyet içerisinde zeytincilik ile uğraşan köyler Balarmudu, Ceylanlı, Kamışlar, Yılanlı ve Bektaşlı'dır.

Kırsal yerleşmelerde birincil geçim kaynağı hayvancılığa dayanan köy sayısı 5'dir. Toprak ve iklim özelliklerinin tarımsal faaliyetleri zorlaştırdığı sahalarda hayvancılık halkın temel ekonomik geçimini oluşturmaktadır. Sahada temel geçim kaynağı hayvancılık olan köyler Kurtlusarımazi, İncirli, Demirkonak, Gültepe ve İlkpınardır. Bu yerler dağlık alanlarda ve eğimli yamaçlarda kurulmuştur. Hayvancılık faaliyetlerinin yapıldığı köylerde hayvanların ot ihtiyacını karşılamak amacıyla yaylak ve mera alanları oldukça önemlidir. Yaz kuraklığına bağlı olarak mera alanlarında kuruyan otlar küçükbaş, büyükbaş ve özellikle Halep keçisinin beslenmesine olanak sağlamaktadır. Sahanın orman içi köylerinde ormanlık sahalar tarım alanları üzerinde sınırlayıcı etki yaptığından temel ekonomik faaliyet hayvancılık olmuştur. Kurtlusarımazi'de arazi yapısı keçi yetiştiriciliği için son derece uygun şartlar taşımamasından dolayı köylüler keçi besiciliği ile uğraşmaktadır. Demirkonak'ta ekilebilir arazi varlığının sınırlı olması hayvancılık faaliyetlerinin gelişmesine olanak sağlamıştır. Büyükbaş hayvancılığın yaygın olarak yapıldığı köyler Kurt Dağları ve çevresi hayvanlar için iyi bir otlak sahası oluşturmaktadır. Gültepe'de küçükbaş hayvancılık, İlkpınar'da ise manda yetiştiriciliği yaygın olarak yapılmaktadır.

İlkpınar, Kırıkhan ilçesinde ve Hatay ilinde en çok manda yetiştirilen yerlerden birisidir. Burada yetiştirilen mandalardan elde edilen yoğurdun satılmasıyla köy halkı önemli gelir elde etmektedir. Ortalama 450 mandanın yani sıra inek, koyun ve keçi de bulunmaktadır. Arazisi hayvan yetiştiriciliği için oldukça uygun olan İlkpınar'a ait mera sahasında köyün hayvanları dışında Karamagara, Kodallı, Alaybeyli'ye ait hayvanlarda yararlanmaktadır. Arazisinin elverişli olması sebebiyle İncirli'de küçükbaş hayvancılık son derece gelişmiştir. Köyde koyun ve Halep keçisi en çok yetiştirilen küçükbaş hayvan türleridir. Araştırma sahasında bulunan Alaybeyli, Bektaşlı, Çamsarı, Çataltepe ve Kamışlar'da tarla tarımı halkın birincil geçim kaynağıdır. Bu köyler daha çok ova tabanında, aşınım yüzeylerinde ve yüksek kalmış olan plato sahalarında kurulmuştur. Bu köylerde tarla tarımının yanı sıra hayvancılıkta yapılmaktadır. Tarla tarımı-hayvancılık ekonomik faaliyet içerisinde meyvecilik ile uğraşan köyler Karataş ve Alibeyçağıllı'dır.

9. Sonuç

Sonuç olarak Kırıkhan ilçesinde yer alan köy yerleşmelerinde tarımsal faaliyetleri belirleyen en önemli unsurlar topoğrafya, su kaynakları, arazi varlığı ve iklimdir. Arazinin engebeli olmadığı alanlarda verimli tarımsal ürünler yetiştirilirken arazinin engebeli olduğu sahalarda yöre halkı tarımın yanı sıra hayvancılık ile uğraşmaktadır. Su kanalları ve dere yatağının yanında bulunan köyler balıkçılık faaliyetleri ve kurbağa yetiştiriciliği ile uğraşmaktadır. Bu iki uğraş alanı sulak alanlar etrafında kurulmuş olan köy yerleşmelerinde yaşayan halka ek gelir kaynakları getirmektedir. Son yıllarda sahada seracılık faaliyetlerini geliştirmek için devletin ilgili kurum ve kuruluşları köylerde yaşayanlar ile iş birliği içerisine girerek gelir kaynaklarını arttırmaya başlamıştır. Orman ve bitki örtüsünün tahrip edilmesi araştırma sahası için önemli bir doğal çevre sorunudur. Orman arazilerine yakın olan kırsal yerleşmeler yakacak ve yapacak odununu ormandan temin etmektedir. Yakacak dışında kırsal konutların veya konuta bağlı eklentilerin yapımında odundan yararlanılması ormanların tahribatına neden olan diğer bir faktördür. Kırıkhan ve yakın çevresinde ekonominin gelişmesinde tarım ve tarımsal faaliyetlerin rolü oldukça büyüktür. Halkın büyük kısmı tarımsal faaliyetlere bağlı kollarla çalışmakta ve gelir elde etmektedir. Tarımın oldukça önemli olduğu sahada tarımsal gelişmeyi olumsuz yönde etkileyen unsurların basında su ve su tüketiminin bilinçsizce kullanımı gelir. Tarımsal ürün çeşidinin ekildiği ve elde edildiği en önemli yerlerden birisi Amik Ovası'dır. Ova içinde ve çevresinde tarım ürünlerinin sulanabilmesi için çeşitli su kanalları bulunmaktadır. Sıcak ve kurak geçen yaz mevsiminde tarımsal ürünler için kullanılan su miktarı en

üst seviyeye çıkmaktadır. Bu durum sahada çeşitli dönemlerde su sıkıntısının yaşanmasına neden olan sebepler arasındadır. Bunun önlenmesi için tarımda su kaynaklarının bilinçli tüketimini sağlayacak sulama sistemlerinin kullanılması, çiftçinin bilinçlendirilmesi ve eğitilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Arınç, K., (1991), *Bitlis Çayı Havzasının Coğrafi Etüdü. (Basılmamış Doktora Tezi)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Arınç, K., (1997), *Ahlat-Nazik Havzası'nın Coğrafi Etüdü*. Atatürk Üniversitesi Yayınları No:96, Araştırma Serisi No: 845, Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları No:96, Araştırma Serisi No:96, Erzurum.
- Arınç, K., (1998), *Ahlat İlçesi'nin Coğrafyası*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Araştırma Serisi No:68, Erzurum.
- Denker, B. T., (1977), *"Yerleşme Coğrafyası Kır Yerleşmeleri"*. İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 2275, İstanbul.
- Doğanay, H., (1997), *Türkiye Beşeri Coğrafyası*. Milli Eğitim Basımevi, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları No: 2982, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi No: 877, Eğitim Dizisi No: 10, İstanbul.
- Ersoy, Ş., (1984), *Kırıkhan (Hatay) İlçesi ve Dolayının Jeolojisi. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Göney, S., (1967)., *"Mengen Havzası'nda Köy Meskenleri"*. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 8 (16), 112-132.
- Güldirek, M., (2006), *Amik Ovası Tell Atçana Höyüğü Sur Dibi Seramiklerinin Termoluminesans Yöntemiyle Tarihlendirilmesi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Koday, S., (2000), *Murgul Çayı Havzasının Coğrafyası*. Atatürk Üniv. Yay. No:912, Fen-Edebiyat Fak. Yay. No:98, Araştırma Serisi No:69, Erzurum.
- Sergün, Ü., (1994), *Türkiye'de Kır Nüfusun Yükselti Kademelerine Göre Dağılışı*. İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü, Bülteni, Sayı:11, İstanbul.
- Tunçdilek, N., (1986), *Türkiye'de Yerleşmenin Evrimi*. İstanbul Üniversitesi Yay, No:3367, Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Yay. No:4, İstanbul.
- Türkmen A. F., (1937), *Mufassal Hatay*. Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebi Yayınevi, İstanbul